Oude Kerk, zondag 31 maart 2019

ds. G.J.A. Veening

gelezen: 2 Kronieken 36:14-23 en Lucas 15:11-32

titel: Verliezen en vinden

Gemeente van onze Heer Jesus Christus.

Als kind keek ik naar de televisieserie “Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen meneer?” Een serie die voortborduurde op een sprookje, het sprookje van de rattenvanger van Hamelen. Het sprookje vertelt over een rattenvanger die eerst heel veel ratten vangt en wegvoert uit het stadje Hamelen. En daarna, als er een conflict is over de betaling, voert hij de kinderen uit de stad weg. De rattenvanger beschikt over een koperen fluit en de muziek betovert eerst de ratten en daarna de kinderen en voert ze als in trance mee. In het sprookje komen de kinderen nooit terug, in de televisieserie kwamen ze in de laatste aflevering wel terug.

Jesus vertelt een verhaal, een gelijkenis, over twee zonen. En de jongste zoon trekt weg bij zijn vader en broer, en maakt zijn deel van de erfenis op. In een verkwistend leven, een losbandig leven. Deze jongste zoon heeft als het ware ook een rattenvanger muziek horen maken, de lokroep van een losbandig en verkwistend leven, de muziek van de luxe. Zijn losbandig leven is een leven van uitstrooien, zichzelf als het ware uitstrooien en daarmee raakt hij zichzelf kwijt, raakt hij verloren. Ja, en echt verloren, op de bodem van het bestaan. Deze man, deze jongste zoon, hij komt terecht in grote armoede, in hongersnood, bij de varkens. Varkens, in het jodendom zijn het onreine dieren die je volgens de voedselwetten niet mag eten. Als in dit joodse verhaal deze jongen bij de varkens uitkomt en hun voedsel wil eten, dan is dat de bodem van het bestaan.

In het gedeelte uit het eerste testament, 2 Kronieken, gebeurt iets vergelijkbaars. Ook daar luisteren mensen, het volk Israël, als het ware naar een rattenvanger. Bij hen is het de rattenvanger die hen voorspiegelt dat ze hun plichten mogen verzaken, zich over mogen geven aan allerlei verfoeilijke praktijken en wat al niet meer. Al die wetten, al die regels, ze hoeven niet, zo klinkt de muziek van de rattenvanger, zo klinken zijn woorden. De sabbathsjaren, elk zevende jaar het land braak laten liggen, nergens voor nodig, zo wordt de praktijk, zo speelt de rattenvanger voor hen de melodie. En dan gebeurt het dat het volk als ballingen naar Babylonië wordt weggevoerd en dus terecht komt op een plek die niet van hen is. Vervreemd van de plaats waar je zou moeten zijn. Ook een bodem van het bestaan. Een volk verloren, zo schijnt het, zeventig jaar lang. Alleen het land heeft rust, zeventig jaar lang. En die sabbathsjaren, ze hadden ook het doel om het land, de grond, niet uit te putten, maar rust te geven. Zoals een mens rust nodig heeft, zo heeft land dat ook, was de gedachte.

En dan is er na zeventig jaar het moment dat het volk, hun nazaten dus, terug mogen naar het land waar men hoort. Een buitenlandse vorst, Cyrus, die ook wel Kores genoemd wordt, hij geeft de ruimte om de tempel in Jeruzalem weer op te bouwen. De vernielde en verbrande tempel mag weer worden opgebouwd en het volk Israël mag weer terug, terug naar het land. En de jongste zoon in het verhaal van Jesus komt tot het besef, dat hij ook terug moet naar zijn vader. Op de bodem van het bestaan komt hij tot zichzelf. Hij komt tot inzicht en inkeer, hij leert het leven en daarmee zichzelf kennen. En hij staat op, hij staat op en gaat terug. En dan de vader, die niets wil weten van een zoon die als een dagloner voor hem zal werken. Dan de

vader die werkelijk alles uit de kast trekt, zo zeer dat de oudste zoon het er knap moeilijk mee heeft.
Mooie verhalen eigenlijk, ja, verhalen van het leven, zelfs een beetje verwant aan dat sprookje. Alleen eindigt het sprookje in mineur. En deze verhalen, deze geschiedenis en deze gelijkenis, zij eindigen in majeur. Tenminste, als de oudste zoon zich ook in het feest gestort heeft.
Ja, en ach, dat sprookje, dat is immers maar een sprookje. Zo'n rattenvanger, dat bestaat toch niet. Zo iemand die kinderen of mensen in een soort trance meeneemt naar waar dan ook, dat kan toch niet, niet meer. Ja, we weten vanuit de geschiedenis wel dat er mensen zijn geweest die zich als door een rattenvanger hebben laten meetronen naar een plek die niet bij hen paste en ook tot daden hebben laten brengen die niet goed waren. Heel wat oorlogen zijn het gevolg geweest van rattenvangers en ook wat kruistochten zijn het gevolg geweest van rattenvangers, maar dat is toch niet meer van deze tijd? Wij als intellectuele mensen van de 21e eeuw, wij hebben zulke rattenvangers toch niet meer? Die volgen wij niet. Nee, en we putten het land ook niet uit. Wij geven de aarde rust, wij luisteren niet naar mensen die zeggen dat het allemaal wel meevalt met milieu en klimaat. Daar laten we ons niet door meetronen.
En in de Verenigde Staten laten mensen zich ook niet meetronen door een twitteraar die op een knellende manier handen geeft. In Hongerarije laten mensen zich niet meetronen door een machthebber, in Polen ook niet, in Italie niet door een partij die wel erg sterk de melodie speelt van “eigen-land-eerst”. In Groot-Brittanië luisteren wijze mensen niet naar rattenvangers die met hun melodieën de mensen willen wegvoeren. En in Nederland al helemaal niet. Ik hoorde iemand op eloquente wijze spreken, ook wat polemisch zo hier en daar en historie-perverterend, maar daar luisteren wij niet naar. Daar stemmen wij ook niet op. Zo wijs zijn wij, ja toch?
De jongste zoon zit bij de varkens met honger in zijn lijf. Op de bodem van het bestaan. Hij staat op, en gaat de weg die hij gaan kan en gaan moet. Hij vergaat van de honger, maar kan wel die weg gaan en hij was in een ver lang. Opstaan, hij was verloren en heeft zichzelf gevonden, het volk was verloren en is gevonden en kon ook een lange weg teruggaan, of verdergaan naar de plaats van bestemming, de plaats van de mens.
Er is altijd een weg om te gaan, voor de mens, voor de mensheid. Er is altijd een moment om tot wijsheid te komen en te onderscheiden tussen de melodie van de ene weg en de andere.
En als onze beschaving verdwijnt? Er zijn er die daar bang voor zijn. Bang voor dat verlies. Ik geloof niet dat er verlies is zonder dat er gevonden wordt. En zelfs als onze beschaving verdwijnt, dan is dat niet het einde van en voor mensen. Dat laat Jesus zien, dat vertelt de geschiedenis van zijn volk, ja ook de geschiedenis van zijn volk in de 20e eeuw. Dat vertelt zijn weg van lijden, sterven en dat dan niet het einde is.
En in het einde, wanneer dan ook, dan viert de vader feest met zijn jongste zoon, dan viert de vader feest met zijn oudste zoon, dan viert de vader feest met beide zonen en zijn vieren van harte met hem mee. En de rattenvanger, die is daar ook. En speelt op zijn koperen fluit en andere musici spelen met elk op een eigen instrument. Ze spelen muziek. Muziek die in trance brengt maar niet vervreemt, muziek die vindt wat verloren leek. Woorden klinken van het leven, in vrede, zonder strijd, in waarheid. In het einde, dan is de tempel niet meer nodig, dan is alles tempel geworden. Dan wonen mensen op de aarde als hun plaats, en God ziet dat het goed is. Amen.